

‘De tijd dat docenten koning
van hun eigen klaslokaal zijn
is voorbij’

Zelfrijdende auto's, steeds slimmere machines, robots die van alles kunnen: technologie neemt ons steeds meer werk uit handen. Een doemscenario voor veel werkenden en de flexbranche? Of komen er vooral nieuwe kansen en banen? Flexmarkt gaat op zoek naar de impact van nieuwe en aankomende technologie voor de klanten van de flexbranche. En dus voor de (flex)arbeid van morgen.

Docent van de toekomst is flexibele techneut

In deze tweede aflevering uit een serie artikelen over de impact van technologie op de flexmarkt belichten we het onderwijs. Onder meer het internet, tablets en online verzamelde studiedata gaan het onderwijs flink veranderen. En dat levert kansen op voor flexibel inzetbare, ambitieuze docenten.

Jelte Posthumus

Toen Jeroen Bottema, werkzaam bij de lerarenopleiding van hogeschool Inholland (foto), in de jaren negentig zelf nog docent aardrijkskunde was, zag hij hoe de eerste computers 'met vrachtwagenladings tegelijk' bij Nederlandse scholen naar binnen werden gereden. 'Er is destijds veel geïnvesteerd in de hardware en toen die er eenmaal stond zag ik langzaam het besef ontstaan: jeetje, wat moeten we er eigenlijk precies mee? Scholen dachten vooral vanuit de technologie. Nog steeds investeren schoolbesturen in apparatuur zonder goed te bedenken wat dat betekent voor leren en lesgeven. De valkuil is om vanuit de technologie te denken, terwijl het juist gaat om de vraag: hoe kan ik het leren van mijn leerlingen en studenten ondersteunen met ICT? Hoe zet je ICT didactisch goed in?' En bij die computers is het niet gebleven. Wat te denken van al die mobiele telefoons, razendsnel internet, tablets waarmee leerlingen antwoorden op vragen zelf kunnen zoeken, groeiende hoeveelheden data over de vorderingen en prestaties van leerlingen, sociale media, online colleges en Wikipedia? En docenten die net als ieder ander mens thuis worstelen met het installeren van een nieuwe printer, hebben in hun werk te maken met een enorme druk – van ouders, de overheid en hun schoolbestuur – 'om iets moderns' met al die ICT-toepassingen te doen. 'Het blijft tot nu toe heel erg bij experimenteren', aldus Bottema, die naast de

lerarenopleiding van Inholland werkzaam is bij het lectoraat Teaching, Learning & Technology. Het lectoraat houdt zich bezig met de vraag hoe ICT op een goede, didactisch verantwoorde manier ingezet kan worden in het onderwijs. Want dat dit op steeds grotere schaal gaat gebeuren, is duidelijk. Juist een sector als het onderwijs, waar communicatie en ontwikkeling van kennis en competenties centraal staan, verandert ingrijpend door de voortschrijdende technologie. In de klaslokalen én achter de schermen.

Instructievideo's

'Wat de afgelopen jaren enorm is toegenomen is het gebruik van mobiele apparaten en social media', aldus Bottema. 'Het feit dat elke docent, leerling en student een goed werkende computer in zijn zak heeft zitten waarmee hij tijdens de les toegang heeft tot allerlei persoonlijke en informatienetwerken is een prachtige ontwikkeling. De uitdaging van het onderwijs is om deze kracht te benutten voor leren en opleiden.' De houdbaarheid van het traditionele onderwijsmodel is daardoor echter beperkt, waarschuwt Bottema. 'Het traditionele model heeft zijn grenzen bereikt. Het model waarbij een leraar voor de klas staat en leerlingen vooral luisteren en vragen beantwoorden, een boek lezen en daarover een toets maken.' Wat daarvoor in de plaats komt? De roep om tablets meer in het onderwijs te gebruiken klinkt in ieder geval vaak. Een wens waarop de Steve Jobsscholen en

tabletklassen gebaseerd zijn, die in de media veel aandacht krijgen. Maar over de opbrengsten van deze inzet van tablets voor het leren is nog maar weinig bekend, vertelt Bottema. 'Veel scholen investeren in tablets en iPads zonder goed na te denken over de meerwaarde ervan voor het leren. Je straalt er naar de buitenwereld natuurlijk wel wat mee uit. Maar als dan blijkt dat de docenten niet goed weten hoe ze de mogelijkheden van ICT kunnen benutten voor leren en lesgeven, wat bereik je dan als school?' Zonde, wellicht. Want digitale leermiddelen zijn volgens hem van grote waarde bij het realiseren van de brede wens om meer onderwijs op maat mogelijk te maken. En op internet is ook steeds meer waardevolle informatie te vinden. Zo zetten onderwijsinstellingen overal ter wereld hun colleges tegenwoordig online, een trend die kwam overwaaien uit de Verenigde Staten. 'De MOOC - *massive open online course* is een duidelijke trend, al doen universiteiten op dat gebied veel meer dan hogescholen en zie je het in het voortgezet onderwijs nog nauwelijks', vertelt Bottema.

Flipping the classroom is een trend die hij inmiddels al overal binnen het onderwijs signaleert. 'Door ICT is het heel eenvoudig om instructies op video op te nemen en te delen. Dus in plaats van een groot gedeelte van de les aan instructies te wijden die leerlingen thuis moeten verwerken - huiswerk - draai je het om. Je laat leerlingen voor de les thuis of op school de instructie bekijken, waardoor de docent in de les meer tijd heeft om de ►

Jeroen Bottema van InHolland: 'Er is in de jaren negentig veel geïnvesteerd in hardware en toen die er eenmaal stond zag ik langzaam het besef ontstaan: jeetje, wat moeten we er eigenlijk precies mee?'

leerlingen te begeleiden in het toepassen van deze instructies en te helpen bij problemen. En voor wie thuis de instructies twee of drie keer wil horen, of ter voorbereiding voor een toets, is dat mogelijk. Door de *flip* kan de docent beter recht doen aan de verschillen tussen zijn leerlingen.'

Docenten vervangen

'Science fiction-auteur Arthur Clarke schreef ooit: *'Any teacher that can be replaced by a machine, should be.'* Die uitspraak deed veel stof opwaaien', vertelt Michael van Wetering van Stichting Kennisnet, een door het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen gefinancierde organisatie die het onderwijs in Nederland adviseert over de inzet van ICT. 'Klinkt schokkend. Maar wat zegt zo'n man nu eigenlijk? Er zijn veel taken die computers veel beter kunnen doen dan docenten. Het gaat daarbij om sterk herhalende, bijna machinale taken. Als je alleen maar informatie voorkauwt, toetsen afneemt en cijfers inklopt, dan zal je op termijn vervangen worden door een machine. Dat gaat uiteindelijk allemaal met software gebeuren, het is een

kwestie van tijd.'

Verdwijnt daardoor een gedeelte van de taken die veel docenten nu nog vol overgave uitvoeren? Ja, zeggen Bottema en Van Wetering. 'Eerder waren docenten daardoor nog wel eens bang dat ICT hen zou vervangen, maar die houding hoor ik eigenlijk niet meer, aldus Bottema. 'Ik denk zeker niet dat er minder docenten nodig zullen zijn. Hun rol verschuift, die wordt zelfs alleen maar belangrijker: het begeleiden van het leerproces van leerlingen, ondersteund door de mogelijkheden van technologie.'

Nieuwe expertise

Naast verschuivingen binnen het takenpakket van docenten ontstaan er ook totaal nieuwe taken en misschien zelfs wel compleet nieuwe functies, denkt Van Wetering. Al die nieuwe digitale leermiddelen vormen bijvoorbeeld een groeiende bron van allerlei data over de resultaten en vorderingen van leerlingen. 'Veel scholen hebben op basis daarvan al wel een soort leerling-volgsysteem. Maar is iedereen in staat om het goed te gebruiken? Nou nee. Het interpreteren van allerlei data is een vak op zich, ik kan mij

voorstellen dat scholen daarvoor nieuwe expertise en mensen moeten aantrekken. Een 'dataspecialist onderwijs' bijvoorbeeld, die dergelijke data kan analyseren en vertalen in waardevolle informatie. Scholen hebben al wel mensen in dienst die leerlingen met leerproblemen helpen, maar steeds meer scholen realiseren zich dat eigenlijk elk kind wel iemand kan gebruiken die kritisch meekijkt hoe het gaat, die in al die data kan duiken. Bedrijven doen dat ook, met allerlei klantgegevens. Je zou willen dat uiteindelijk alle docenten die vaardigheden in hun gereedschapskist hebben zitten. Nu is dat zeker nog niet zo en het is de vraag of iedereen daar zin in heeft. Maar gewoon met pen en papier en een boek blijven werken? Docenten die denken dat die ICT-vernieuwingen hun tijd wel zullen duren, hebben het echt mis.'

Ook Bottema maakt zich zorgen over – hoe paradoxaal het ook klinkt – docenten die wel aan de ontwikkeling van leerlingen werken, maar die te weinig investeren in hun eigen ontwikkeling op dit terrein. 'Een docent in het onderwijs heeft te maken met complexe vraagstukken en dat vraagt van de docent dat hij zich continu

ontwikkelt als professional. De tijd van docenten die koning van hun eigen klaslokaal zijn, letterlijk en figuurlijk de deur dicht doen is voorbij. Docenten maken steeds meer deel uit van leergemeenschappen; ze verbinden zich met collega's waarmee ze gezamenlijk kennis uitwisselen over het verbeteren van onderwijs. In het onderwijs kunnen docenten er vaak nog mee weggelopen als ze zich niet echt ontwikkelen en professionaliseren, gewoon hun ding blijven doen. Het is daarom verstandig om docenten wat meer aan *job rotation* te laten doen, als je het mij vraagt. Goed voor het leren van de professional zelf.'

Steeds meer flex

Zie daar een van de kansen die er volgens Bottema voor de flexbranche zijn. Want hoe flexibel is onderwijspersoneel? Vergeleken met veel andere sectoren heeft relatief veel onderwijs- en overheids-personeel een vast contract, namelijk

'Er zijn veel taken die computers veel beter kunnen dan docenten'

ruim 80 procent. De verwachte groei van de flexibele schil in deze sector tot 2020 is groot, net als onder meer in de financiële en zakelijke dienstverlening en de zorg. Namelijk van 17 procent in 2013 naar 24 procent in 2020.

'Ik ken ze wel, zzp'ers die zich verhuren omdat ze bijvoorbeeld op het gebied van digitaal leren veel kennis en ervaring hebben en andere scholen daarbij willen helpen', vertelt Bottema. 'Er is steeds meer vraag naar dat soort types. En als de flexibilisering doorzet hoeft je als docent steeds minder verbonden te zijn aan die ene school. Dan zou je kunnen zeggen: ik heb een bepaalde expertise, ik

ga video's maken en lespakketten ontwerpen en die probeer ik onder meer online aan de man te brengen. Wij leiden leraren op die op hun beurt leerlingen voorbereiden voor een digitale samenwerking. Dan moet je niet alleen veel van ICT weten, maar ook van de toepassing daarvan binnen het onderwijs en hoe ICT studenten in de toekomst in de maatschappij kan helpen. Maar als ik kijk naar het werkveld: vragen scholen nu echt vaak dit soort docenten? Niet echt. Dat zouden ze in ieder geval veel vaker moeten doen.'

De scholen die ambitieuze zzp'ers willen inzetten, bijvoorbeeld op het gebied van de integratie van ICT in het onderwijs, begeven zich op een glibberig pad. De Belastingdienst is namelijk op oorlogspad, in de strijd tegen schijnconstructies. Even leek het er zelfs op dat zzp'ers in het onderwijs om die reden per 1 januari 2015 helemaal verboden zouden worden, al werd dat voornemen vorig jaar teruggedraaid. Tot opluchting van bijvoorbeeld Thom de Graaf van de Vereniging Hogescholen. 'Zzp'ers in de rol van vakspecialisten zijn, in aanvulling op het reguliere docentencorps, cruciaal voor de kwaliteit van het hoger beroepsonderwijs', schreef hij enkele maanden geleden aan de Tweede Kamer. Maar het grijze gebied - en dus de onzekerheid - blijft voorlopig bestaan. En dat is geen goede ontwikkeling, vindt Van Wetering. 'Op de basis-school is het wellicht belangrijk dat een kind elke dag dezelfde leraar heeft, maar op middelbare scholen kan ik mij voorstellen dat het allemaal nog veel flexibeler kan en docenten veel meer op basis van hun expertise en specifieke rol ingezet worden. En zeker niet per se alleen bij hun eigen school.' **X**

Payroll select over onderwijs

Monique Ramondt, commercieel directeur van Payroll Select, stelt op basis van het interview met Jeroen Bottema en Michael van Wetering dat zij best wat positiever mogen zijn. Eind 2013 nam Payroll Select uit Zutphen onderwijspecialist FairFlex over. 'En op basis van wat ik sindsdien zie, heb ik het gevoel dat het onderwijs de laatste jaren echt aan het veranderen is. De sector weet dat er iets moet gebeuren met de flexibilisering en technologische veranderingen.'

Payroll Select was de laatste jaren regelmatig op overnamepad. 'Het onderwijs heeft ons daarbij steeds geboeid. De flexibilisering is pas laat in gang getreden, maar speelt nu enorm, onder meer door de vergrijzing. Daardoor liggen er veel kansen. Het is echter een tamelijk gesloten en enorm kennisintensieve markt. Dan ligt een overname voor de hand en FairFlex was qua omvang een top drie-speler binnen het onderwijs, met een goede naam in de markt. Onze grootste collega's in de markt? Dat zijn Randstad en Driessen HRM. De dichtheid qua concurrentie is nog beperkt, er is nog ruimte voor nieuwe toetreders die zich willen verdiepen in de specifieke behoeften van deze branche. Het draait er echt nog om de kwaliteit, niet vooral om de prijs', vertelt Ramondt. 'Onderwijsorganisaties zoeken daarnaast over het algemeen partnerships, langetermijnrelaties.'

Over de traditioneel lange dienstverbanden binnen het onderwijs maakt zij zich totaal geen zorgen. 'Ook daar zie je dat de jonge generatie zich vooral wil ontwikkelen, inhoudelijk steeds stappen wil zetten. Die is veel minder bezig met vaste contracten.' Binnen het onderwijs ziet zij dan ook - net als in andere branches - steeds meer initiatieven ontstaan waarbij scholen een gezamenlijke flexibele pool van professionals bouwen. 'En wij willen ons de komende jaren nog meer richten op het management van invalpools en het adviseren over flexoplossingen. Scholen moeten zich namelijk vooral bezig kunnen houden met het aanbieden van kwalitatief goed onderwijs. Zzp'ers zullen daarbij inderdaad van steeds grotere waarde blijken.' En de angst voor schijnconstructies? 'Er wordt enorm veel angst gecreëerd terwijl veruit de meeste zelfstandigen binnen het onderwijs er bewust voor kiezen om van klus naar klus te gaan.'

Bronnen

Tendrapport 2014/2015 (Kennisset, 2013)
De toekomst van Flex (ABU/TNO, 2014)
Onderwijsvanmorgen.nl